

Iz zajednice | 16/11/2024

Mali narodi u doba globalnih šoping molova

👤 Piše: Bojan Munjin

Kako mali narodi i narodne skupine i države uopće mogu participirati u modernom svijetu, zadržavajući svoje tradicionalne, vjekovne vrijednosti do kojih im je temeljno stalo?

Foto: Pixabay

Postoji dosta ozbiljno mišljenje među povjesničarima, koje se možda ne spominje previše često, a ono se sastoji u tezi da Prvi svjetski rat nisu izazvali Mlada Bosna, **Gavrilo Princip**, pucnji u Sarajevu, jugoslavenski ideali ili srpski utjecaji u Bosni i Hercegovini. To je možda bio tek dobrodošao povod, ali pravi razlog za rat bila je u stvari pruga Hamburg – Bagdad, koju je u to vrijeme gradila Njemačka. Druge velike sile, Engla i Francuska i SAD, nisu mogle dopustiti da se Njemačka primakne nafti sa Srednjeg istoka i

... bogate prirodne i ekonomske resurse u razvijenom Dalekom istoku. Američka je na kraju porazila Japan, uključila se zbog tog rata s Japanom i u rat u Evropi i u Sjevernoj Africi i nakon tog svjetskog krvoprolića u dobrom dijelu svijeta uspostavljena je „Pax Amerikana“. Globalna politička, ekonomska i vojna prevlast ove velike sile bila je zapečaćena za sljedećih 70 godina. Dvadeseto, kao i dvadeset prvo stoljeće su vijekovi globalizacije. Danas su pak upravo u toku orijaški vojni i politički sukobi za preslagivanje ekonomske, političke i kulturne prevlasti na čitavom planetu, uz krajnje opasne rizike po čitav svijet. Neki teoretičari ovaj globalni proces nazivaju „novim Tridesetogodišnjim ratom“, a zagrebački profesor na Fakultetu političkih znanosti **Davor Rodin** za globalizam kaže da on „nipošto nije rezultat implantacije kapitalizma, dominacije tehnologije, utjecaja povijesti čovječanstva ili nacionalne države na čitav globus, nego globalni susret tih evropskih struktura sa životnim stilovima drugih naroda, dakle rezultat znakovite iritacije različitih kultura.“

Izgubili smo bitku s novcem

Mali narodi srednje Evrope i Balkana, svakako su taoci takve globalne „iritacije različitih kultura“ i onda ključno pitanje za njih jest da li oni nakon takve orijaške bitke mogu ostati i dalje mali, i dalje slobodni? Ono što je kod primarno ekonomske i drugih pridruženih prevlasti ključno jest da takva prevlast ne trpi prigovore. Globalizam, ili drugačije rečeno – neoliberalizam, nije samo proces nego on jest i prilično živa i ekspanzivna ideologija. Kapital se mora slobodno širiti, investicije i gradnja novih poslovnih giganta ne smiju imati zapreke, jednako kao i iscrpljivanje i iskorištavanje globalno važnih sirovina, kao što je to bila i još uvijek jest neprestano spominjana nafta. Ako dakle svijet funkcioniра kao globalni stroj koji ne smije stati, u svrhu obrtanja i stvaranja novog i još većeg kapitala, ključno je pitanje da li itko smije reći: Ne! Ili, kako je to relativno nedavno prilično jasno i vrlo pesimistički zaključio stari francuski sociolog **Edgar Moren**: „Izgubili smo bitku s novcem“. Ta globalna tržnica rada, kapitala, resursa i ljudi i ta svjetska ekonomska i civilizacijski ispeglana uranilovka stila ponašanja i života znači da svatko može ili mora raditi, stanovati, rađati djecu i umirati na bilo kojem dijelu svijeta, ukoliko je u interesu kapitala, da je taj netko baš na tom dijelu svijeta u tom stroju potreban. Usput rečeno, u kazalištu, kao i u umjetnosti uopće, bilo je određenih odgovora na ovakav sve ubrzaniji svjetski ritam pa je recimo, još prije deceniju i pol, njemačka predstava „Aerodromska

odlaze tihati na nekoj drugoj lokaciji zemaljske kugle. Djeca takvih roditelja, pogledajmo statistike, vrlo brzo zaboravljaju jezike mame i tate, počinju govoriti dominantnim internacionalnim jezicima i postaju, kako se to šarmantno kaže – građani svijeta. Ili španjolska predstava „Ronaldo, klaun u McDonaldsu“, koja priča mučnu sagu o Ronaldu, radniku u McDonaldsu, ali zapravo govori o svijetu koji se guši u uvijek istoj masovnoj hrani, u konzumerizmu bez kraja i sa posvuda istim jeftinim atrakcijama. Ili performans u Hamburgu *1000 Gestalten* prije nekoliko godina, odnosno marš hiljadu ljudi obučenih u sivo poput zombija, usmjeren protiv globalne destrukcije koju je prouzročio današnji kapitalizam. Glavna poruka performansa glasila je: „Promjene ne možemo očekivati od političke elite, već moramo pokazati političku i društvenu odgovornost – svi mi – sada.“ Ali neoliberalni kapitalizam maršira dalje.

Globalna tržnica rada, kapitala, resursa i ljudi i ta svjetska ekonomska i civilizacijski ispeglana uranilovka stila ponašanja i života znači da svatko može ili mora raditi, stanovati, rađati djecu i umirati na bilo kojem dijelu svijeta, ukoliko je u interesu kapitala

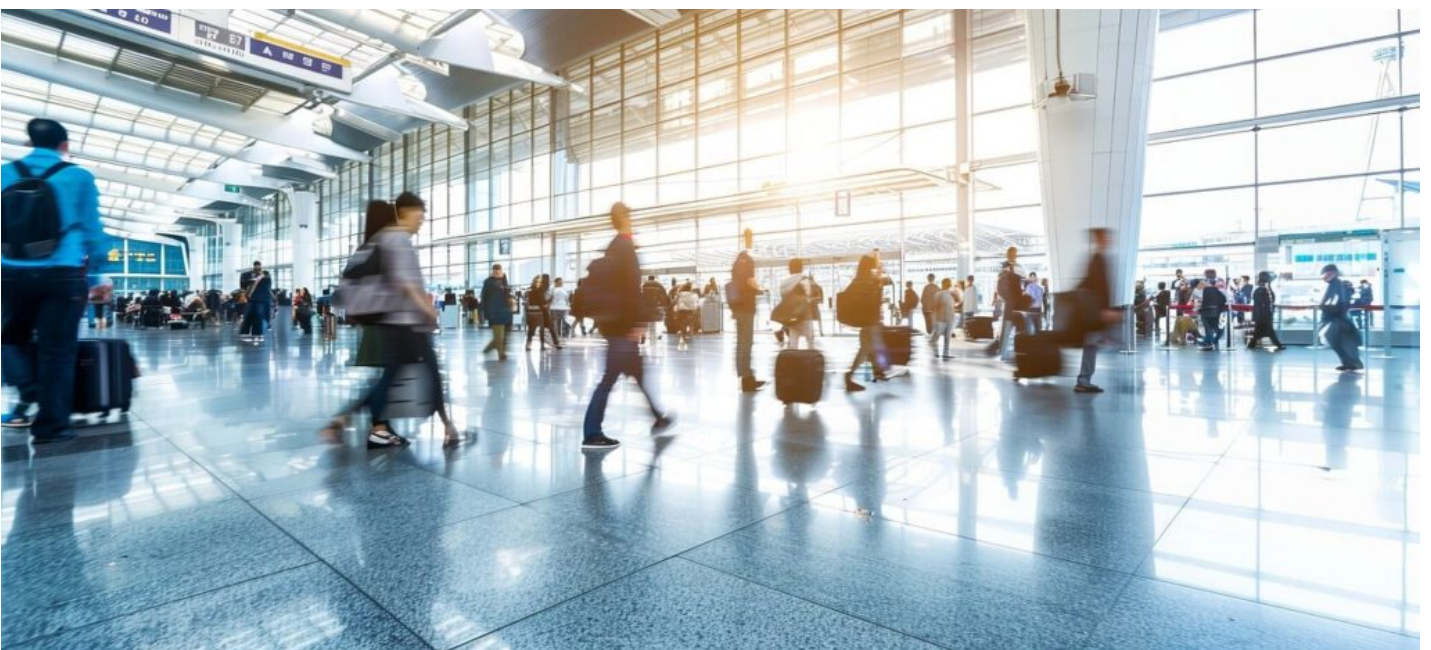

Foto: Pixabay

непотребним, granicnim, administrativnim i državnim komplikacija i kulturnim i religijskim skrupula, što više kupuju, troše, ponovno zarađuju i opet troše, s tim da ti proizvodi moraju biti popularni, svima dostupni, uvijek isti ili slični. Također i zabava mora biti masovna, kao što je još davno prorekao francuski filozof **Guy Debord**, ujednačena i jednostavna za distribuciju, spektakularna, laka za eksploataciju i brzo prenosiva na neki slični tip zabave. Živimo u vremenu i svijetu koje, u nekoj vrsti globalističke revolucije, oblikuju novac i njegovo trošenje. Ili kako tvrdi, **na ovim stranicama već spomenuti** profesor na Fakultetu političkih znanosti **Boris Beck**, „globalizam raste bratimeći se sa svojim protivnicima“, odnosno globalizam „u svojem velikom trbuhu probavlja i počinitelje i žrtve.“ Usput rečeno, i ova globalna atmosfera da i djeca od 11 godina, praktički ambulantno, mogu promijeniti spol u mnogim zemljama svijeta, da pedofilija sve više nije zločin nego *emotivni izbor*, kao i da incest nije nastranost nego *stvar slobode* – govore o tome da se sve moguće granice ljudskosti moraju izbrisati kako bi čovjek naprosto postao ono što danas mora biti – resurs, kupac ili roba.

Gužva na Crni petak na ulazu u popularni butik. Foto: Goran Kovačić/PIXSELL

Globalni šoping mol

autor knjige „Savremene političke ideologije“, naziva taj današnji globalizam

„ideologijom divljeg, antisocijalnog kapitalizma, kada su ugroženi temelji društva, što podsjeća ljude na nužnost postojanja institucija koji garantiraju poredak, autoritet, ljudsku nesavršenost, tradiciju, organicizam, religiju, domoljublje i vlasništvo“. Ova teza miriše na konzervativizam, ali što bi konzervativizam zapravo bio, u kontekstu glavnih vektora moći koji oblikuju današnji svijet? Usput rečeno, vidimo da lideri malih država (Austrija, Češka, Slovačka, Mađarska), koji su do jučer smatrani konzervativcima, danas djeluju kao više nego dobrodošli brižni čuvari tradicija i vrijednosti vlastitih društava. I, što ćemo sad? Autor slavne knjige „Sukob civilizacija“ **Samuel Huntington** tvrdi da je konzervativizam „sustav ideja koje služe za obranu uspostavljenih institucija kada su one izvrgnute temeljitom napadaju.“ Pobornici neoliberalnih ideja na ovakvu tvrdnju će odmah podignuti obrvu, ali i izvan polja ideološke radijacije ostaje jednostavno pitanje: Kako mali narodi i narodne skupine i države uopće mogu participirati u modernom svijetu, zadržavajući svoje tradicionalne, vjekovne vrijednosti do kojih im je temeljno stalo? Težina ovog pitanja sastoji se u tome da je snaga kapitala, praćena ideološkim neoliberalnim uvjerenjima, danas toliko jaka, te da je većina ljudi tom kapitalu podlegla toliko lako, da ta snaga novca prilično uspješno melje sve partikularne kulturne specifičnosti. Namjera i cilj globalističke ideologije upravo je u tome da čitav planet postane globalni šoping mol u kojem se, nečujnim pokretnim stepenicama s kata na kat, uz milijarde svjetlećih reklama, šljokica i staklenih perli, troši, prodaje i uživa. Kako izvući glavu ispod tog planetarnog malja?

Foto: Pixabay

Snaga kapitala, praćena ideološkim neoliberalnim uvjerenjima, danas je toliko jaka da je većina ljudi tom kapitalu podlegla toliko lako da ta snaga novca prilično uspješno melje sve partikularne kulturne specifičnosti

Kultura kao brana globalizaciji

Prema riječima **Nevena Cvetičanina**, suradnika na Institutu društvenih znanosti u Beogradu, u današnjoj planetarnoj borbi velikih sila za globalnom moći, mali narodi kao što su Hrvati, Srbi i drugi, premda neće moći izbjeći baš sve udare na svoju opstojnost, trebali bi „procijeniti trenutak i snage kako ne bi postali kolateralna šteta historije“. U novoj podjeli svjetskog rada, ističe Cvetičanin, mali narodi ne bi trebali biti osuđeni na to da „motaju kablove“, odnosno da postanu suvremeno roblje kapitala. Za male narode to pak znači „ulaganje u one sektore, poput znanosti, prosvjete, tehnološkog razvoja, energetike, poljoprivrede i još nekoliko ključnih strateških oblasti, bez kojih će svaka država i društvo u 21. vijeku biti tek jeftina potrošna roba, dok bi u suprotnom mogli postati skup i tražen inkubator znanja“, zaključuje Cvetičanin. Kao što su neke male zemlje, kao na primjer Irska, Norveška ili Portugal, na taj su način uspjele osigurati sebi

carstvo ili Sovjetski savez, propale su, ne samo radi ratnih zločinaca nego i da bi se osvojim putevi novca. Narodi i jezici koju su nestali i izumrli mjere se na stotine i to je tužni ali neumitni kotač povijesti.

Svaka kultura sastoji se od svojih vlastitih razloga zbog kojih postoji i do kojih joj je stalo: zbog vjekovnih običaja, specifičnog pulsa zajednice, geografije, ritma srca narodnog bića, ukratko – zbog boje, okusa i mirisa specifičnog života koji toj kulturi daje snagu, šarm i postojanost

Engleski povjesničar i filozof povijesti, **Arnold Toynbee**, smatrao je – i to se čini ključnim, i za male i za velike narode – da se društva uzdižu i propadaju ponajviše silama koje djeluju unutar tih samih društava, manje zbog utjecaja izvana. Rimsko carstvo nije propalo upadom barbara, kaže Toynbee, nego zato što se ono, samoživo, bogato i dekadentno, urušilo samo u sebi, bez prave vizije i volje da dalje živi. Dubrovačka republika, nakon tisuću godina hrabrog opstanka „među vihorima“, nije propala zato što je Napoleon sa svojom vojskom silom razvalio njegove zidine, nego zato što su nezadovoljni pučani iznutra Napoleonovoj vojsci otvorili vrata. Svaka kultura sastoji se od svojih vlastitih razloga zbog kojih postoji i do kojih joj je stalo: zbog vjekovnih običaja, specifičnog pulsa zajednice, geografije, ritma srca narodnog bića, ukratko – zbog boje, okusa i mirisa specifičnog života koji toj kulturi daje snagu, šarm i postojanost. Kultura je nešto po čemu se određeni ljudi prepoznaju i ona je specifičnost, koja još od čovjekovih malih nogu pokazuje ljudima određene sredine i vremena, kako treba živjeti. Na kraju: Da li će opstati Hrvati i Srbi i drugi mali narodi, ovisi o njihovoj volji i namjeri *iznutra* da se održe slobodni i nezavisni i da očuvaju svoje karakteristične narodne i kulturne osobine.

Borba se nastavlja.

Ovaj tekst je objavljen uz financijsku potporu Agencije za elektroničke medije, iz Programa za poticanje novinarske izvrsnosti.